

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Єфіменко І.М.

студент,

Науковий керівник: Дорошенко Л.М.

кандидат юридичних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ КРАЇН-УЧАСНИЦЬ СОТ ЗА ВІЙСЬКОВУ АГРЕСІЮ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

У період повномасштабної війни, що наразі вирує у центрі Європи, логічно очікувати від міжнародних організацій суттєвих та рішучих дій, що спрямовані на урегулювання конфлікту шляхом запровадження економічних, політичних, військових та соціальних обмежувальних заходів до держави-агресора. Так, після розв'язання війни з боку Росії на території України, не залишилась осторонь Світова організація торгівлі (СОТ), що долучилась до застосування каральних заходів щодо військової агресії Російської Федерації.

СОТ є організацію, яка стоїть на ідеях лібералізації торгівлі, скасування тарифних і нетарифних торгових бар'єрів та полегшення таким чином доступу продукції, послуг, об'єктів інтелектуальної власності на зовнішні ринки. Так би мовити, це організація, яка покликана своїми правилами створювати всі необхідні умови для вільного і мирного співіснування, покращення добробуту та взаємного торговельного розвитку держав-учасниць (яких наразі налічується 164 зі 195 країн світу). Приєднуючись до організації, країни зобов'язані прийняти єдиний пакет документів (single package), що вміщує в собі цілу низку угод із правилами міжнародної торгівлі, які забезпечують досягнення вищезазначеної мети. Відповідно, СОТ є тією організацією, якій за своєю суттю та метою існування не властиве вирішення конфліктів шляхом застосування воєнних заходів, що призводить до людських трагедій, матеріальних втрат, падіння

добробуту, а, навпаки, її діяльність сприяє мирному співіснуванню та глобальному торговельному розвитку.

Беручи до уваги вищезазначене, можна спробувати зрозуміти реакцію Генеральної Директорки СОТ Нгозі Оконджо-Івеали в березні 2022 року на повномасштабну війну в Україні, розв'язану РФ. Офіційна представниця СОТ у своїй заяві уникла висловлення підтримки жодній зі сторін конфлікту, побажавши якнайскорішого його врегулювання. Окрім того, Генеральна Директорка виразила занепокоєння, що конфлікт може вплинути на торгівлю агропромисловою та харчовою продукцією, і спричинить ріст цін на енергетику, і в свою чергу негативно позначиться на населенні сторін конфлікту [1]. В цілому її тези видаються з одного боку логічними, адже зазначена продукція складає вагомую частину в експорті України та РФ відповідно. Однак з іншого боку попри вираження глибокого занепокоєння доцільним для такої серйозної міжнародної організації та її найбільш впливових країн-членів видається застосування більш дієвих економічних інструментів (обмеження торгівлі, інвестицій тощо), спрямованих на переконання уряду РФ, який здійснює окупацію іншої суверенної держави, змінити свою неприпустиму політику.

Однією із таких санкцій може бути примусове виключення такої держави з СОТ. Захід дійсно дієвий, але на практиці виникають проблеми з його практичною реалізацією, оскільки Угоди СОТ не містять як положень, що прямо дають дозвіл на скасування членства в організації, так і чітких критеріїв, які можуть бути підставою для призупинення членства. Стаття XV Угоди про заснування СОТ (Угода) передбачає лише випадок добровільного виходу із СОТ [7]. Крім того, механізм внесення поправок до законодавства СОТ за ст. X Угоди, які дозволили б встановити підстави і порядок призупинення або скасування членства в організації, є таким, що неможливо реалізувати на практиці, оскільки він передбачає вельми складний триступеневий спосіб голосування, що існує в організації (консенсус – 2/3 – 3/4). Тобто наразі реальний механізм примусового призупинення або виключення держави з країн-учасниць СОТ не передбачений, а внесення змін в Угоду щодо цього питання видається практично неможливим.

Виходом із цієї ситуації, на перший погляд, може слугувати застосування положень ст. XIII Угоди, яка регулює порядок незастосування угод СОТ між деякими її державами-членами. Однак, і вона є також неефективною у цих обставинах, оскільки передбачає, що низка угод СОТ не застосовується до країни-учасниці лише у випадку, якщо під час її приєднання до організації інша держава заявила про відповідний намір, чого відповідно не було зроблено свого часу під час вступу РФ до СОТ.

З огляду на фактичну відсутність дієвого механізму виключення держави з організації, інші держави-учасниці СОТ проявили ініціативу та повідомили Генеральну Раду СОТ про обмеження в односторонньому порядку користування РФ однією із найсуттєвіших переваг членства у цій організації. Такою перевагою є режим найбільшого сприяння (принцип MFN – most favored nation), що втілений в ст. I ГАТТ, ст. II ГАТС та ст. 4 ТРІПС [8; 9; 10]. Суть принципу полягає у зобов'язанні країн-учасниць не дискримінувати продукцію, послуги, об'єкти інтелектуальної власності один одного залежно від країни походження. Країнами, що припинили застосування цього принципу до РФ наразі є Велика сімка, держави-члени ЄС та інші країни, які поділяють точку зору такі як Албанія, Австралія, Ісландія, Республіка Корея, Молдова, Чорногорія, Нова Зеландія, Північна Македонія, Норвегія [2; 3]. Зазначені держави аргументують свої дії винятком з міркуванням безпеки «security exception», закріпленим ст. XXI ГАТТ, ст. XIV-bis ГАТС, ст. 73 ТРІПС, що дозволяє застосування торгово-обмежувального заходу з метою захисту своїх істотних інтересів безпеки, прийнятого під час війни або іншого надзвичайного стану в міжнародних відносинах.

Такі кроки в практичному вимірі дозволяють державам-членам СОТ підвищувати імпорتنі мита, вводити квоти на російські товари, або навіть забороняти їх імпорт, а також обмежувати надання послуг з РФ. До того ж, цей захід також формально дозволяє обмежувати права РФ на захист об'єктів інтелектуальної власності. Більше того, у світлі підтримки Білорусі дій Російської Федерації, вищезгадані країни-учасники СОТ виступили за призупинення процесу приєднання Білорусі до організації.

Проаналізувавши імпорتنі мита, що застосовуються США за відсутності у країни-партнера статусу MFN, можемо стверджувати, що розмір імпортного мита в такому разі для російської продукції суттєво збільшиться. Так, для прикладу 0%-імпортне мито на американському ринку для сталевого і залізного полуфабрикату російського походження збільшиться на 20%, форохрому на 30%, для фанери на 50% [4]. Тому поряд із введенням США повної заборони на імпорт російської нафти і газу, підвищення імпортного мита державами-учасниками СОТ на ключову експортну продукцію РФ унаслідок припинення застосування до неї принципу MFN є дієвим інструментом тиску на державу-агресора.

Прикладом з припинення застосування принципу MFN щодо іншої країни слугує Корейська війна 1950-1953 рр., внаслідок якої США на період близько тридцяти років припинило застосувати цей принцип до продукції походженням із СРСР і КНР, які підтримували Північну Корею у цьому конфлікті [5]. Іншим прикладом є терористичний напад у 2019 р. Пакистанської ісламістської групи в Індії, що призвів до гибелі сорока поліціантів. Після чого Індія перестала застосовувати принцип MFN та збільшила імпортне мито щодо пакистанської продукції на 200% [6].

Таким чином, кожна масштабна військова та терористична агресія у сучасному суспільстві має своїм наслідком застосування суттєвих економічних санкцій. Не менш важливим заходом, окрім військової допомоги країні, що страждає від агресії, є торговельно-обмежувальні заходи проти країни-агресора, що наближають її до суцільної ізоляції на міжнародній арені. Навіть маючи деякі економічні втрати внаслідок запровадження таких заходів, гарантія миру та підтримка моральних цінностей є важливішими за будь-які матеріальні збитки. Дії вищезазначених держав у цій площині є яскравим доказом цього. Вбачається, що використання економічних засобів дозволяє утворити відчутну економічну мотивацію до деескалації конфлікту та його стримування. Інколи використання економічних санкцій виступає чи не єдиною можливим механізмом реакції міжнародної спільноти та окремих держав на агресію, тому важливим, на нашу думку, є підтримання цієї ініціативи іншими державами-учасницями СОТ.

Список використаних джерел:

1. DG Okonjo-Iweala issues statement on Ukraine. URL: https://www.wto.org/english/news_e/spno_e/spno23_e.htm
2. G7 Leaders' Statement. URL: <https://cutt.ly/zDhAVPp>
3. Joint statement on aggression by the Russian Federation against Ukraine with the support of Belarus. WTO General Council. URL: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/GC/244.pdf&Open=True>
4. Harmonized Tariff Schedule (2022 Revision 2) of the USA. URL: <https://hts.usitc.gov/current>
5. Analysis of the Trade Agreement Extension Act of 1951. Public Law 50 – 82nd Congress. Інтернет-ресурс. URL: <https://www.finance.senate.gov/imo/media/doc/trade13.pdf>
6. Hindustan Times. India raises customs duty on all imports from Pakistan. URL: <https://cutt.ly/9DhAPuO>
7. Угода про заснування Світової Організації Торгівлі. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto.pdf
8. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947). URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm
9. Генеральна угода про торгівлю послугами 1994. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.pdf
10. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності 1994. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf